

Institucija zaključivanja ocjena na polugodištu dugo je prisutna u hrvatskom školstvu i do sada je postala njegov sastavni dio. To samo po sebi ne znači ništa ako je nešto postalo tradicijom ne znači da je dobro i da ga ne treba mijenjati. Međutim, prije svake konačne odluke treba dobro odvagati razloge za i protiv, kao i pokušati ekstrapolirati koje bi bile dobre, a koje loše posljedice njenog donošenja.

Zato i ovaj prilog raspravi o zaključivanju ocjena na polugodištu.

Za ukidanje

Problemi koji tom prilikom nastaju su općepoznati i mnogo puta ponovljeni od strane stotina, a vjerojatno i tisuća nastavnika:

1. Nastavnici se nalaze pod pritiskom da zaključe "bolje" ocjene; taj pritisak - vrlo intenzivan - prije svega dolazi od učenika, ali također, posljedično, i od roditelja, a nerijetko i od školske uprave i stručnih službi, pa čak i od inspekcijske službe MZOS-a. Kao posljedica toga, period zaključivanja ocjena - kako na kraju godine, tako i na polugodištu - postaje izvor nepotrebnog stresa i protupravnih manipulacija koji se negativno odražavaju na rad nastavnika.

2. Zbog kraćeg trajanja prvog polugodišta, u nekim slučajevima je teže zaključiti polugodišnju ocjenu, a da sve bude po pravilima i propisima. Često se događa da se u rubrici nalazi malo ocjena na temelju kojih se zaključivanje može provesti, a u nekim slučajevima - ako je riječ o predmetu koji se odvija jedan sat tjedno, ali ne samo tada - nije rijetkost da u imenik nije upisana nijedna ocjena. Tada su nastavnici prisiljeni dodatno ispitivati pojedine učenike kako bi imali dovoljno elemenata za zaključivanje.

3. Sadašnje "zaključivanje ocjena" je proces koji troši vrijeme, najviše zbog želje mnogih učenika da "isprave" lošu ocjenu. Mnogi nastavnici ispravno zaključuju da bi to vrijeme - pogotovo u prvom polugodištu koje je kraće od drugoga - bilo bolje potrošiti na obradu novog gradiva i/ili utvrđivanje starog.

Protiv ukidanja

S druge strane, zaključivanje ocjena na polugodištu ima jednu veliko korist, a to je da učeniku (i roditelju) daje jasnu i nedvosmisleno brojčanu informaciju o dosadašnjoj usvojenosti gradiva. Težina te jedne zaključne ocjene je puno veća od svih ocjena do tada upisanih u imenik jednostavno zato jer se radi o "prolaznom vremenu", "rezultatu na poluvremenu", indikatoru koju će zaključnu ocjenu na kraju godine učenik imati ukoliko nastavi raditi kao i dosad (u pozitivnom i negativnom smislu). Upravo zato učenici kojima je potrebno korigirati svoje ponašanje ozbiljnije shvaćaju ocjenu na polugodištu od svih drugih ocjena koje su do tog trenutka upisanih u imenik. Ukidanjem zaključivanja ocjena na polugodištu ovaj se element oduzima i cijeli posao "buđenja iz zimskog sna" loših učenika se odgađa za kraj školske godine, kad će za neke već biti prekasno.

Diskusija

I tako, na prvi pogled, imamo suprotstavljene argumente i koja god odluka da se donese, neki aspekt će trpjeti. Ako se zaključivanje ukine, učenici (i roditelji) gube korektivni mehanizam koji im nedvosmisleno govori o dosadašnjem uspjehu. Ukoliko se ne ukine, prije Božića i Nove godine nastavlja se blaži oblik cirkusa koji će se u žešćoj varijanti dogoditi na kraju školske godine.

Međutim, možda i nije tako. Naime, sva tri nabrojana problema koji govore u prilog ukidanju polugodišnjeg zaključivanja su zapravo vezani uz ostale - još veće - probleme obrazovnog sustava,

a sve što je ovdje nabrojano je samo njihov indikator. Problemi koji nastaju na polugodištu su samo simptomi bolesti, i u takvoj situaciji ukidati polugodišnje zaključivanje značilo bi upravo liječiti simptome, to jest pacijentu koji se liječi od raka pluća kao terapiju propisati široki asortiman žestokih pića "kako bi se osjećao bolje" i "kako bi ga manje boljelo".

Umjesto toga, treba uočiti nekoliko stvari. Prva je da ukidanjem polugodišnjeg ocjenjivanja gornja tri problema neće nestati. Jedni će se samo prenijeti na kraj godine, a drugi će se čak i pojačati jer, ako se nešto ne riješi na polugodištu, na kraju će buknuti dvostrukom jačinom, dodatno pojačano onime što se nagomilalo u međuvremenu.

Za možda i nije za

Krenimo redom, po problemima kako su nabrojani na početku teksta.

1. Pritisak na nastavnike pri zaključivanju rezultat je dvije pojave: korupcije u školstvu i stava da je "ocjena važnija od znanja" koje bi i dalje postojale, neovisno o načinu ocjenjivanja. Ukoliko bi se ukinulo polugodišnje ocjenjivanje, istina, pritisak na polugodištu bi popustio, ali loši učenici također ne bi imali (dodatnog) motiva za popravak koji im ovakva ocjena daje i gomilali bi loše ocjene tokom **cijele** godine, da bi se tek na kraju godine sjetili da je prije devet mjeseci možda trebalo početi raditi. Kao rezultat dogodit će se još drastičiji panični pritisak roditelja i učenika kojima motiv sada nije samo "imati dobru ocjenu na polugodištu", nego i spasiti dijete od padanja razreda. Učenik koji je imao lošu ocjenu na polugodištu (i njegovi roditelji) je barem svjestan da mu je to slaba točka i ili će lakše prihvatiti neuspjeh na kraju ili će se ranije trgnuti kako bi ga spriječio. Učenik koji nije imao lošu (ili ikakvu) ocjenu na polugodištu će tek mjesec dana prije kraja školske godine doživjeti buđenje iz devetomjesečnog zimskog sna pri čemu će šok, a posljedično i pritisak na nastavnike koji se toliko želi izbjeći, biti još veći.

2. Poteškoće "formalnog" zaključivanja ocjene na polugodištu proizlaze iz formalnih obaveza, loših pravilnika i njihovog još lošijeg tumačenja. Ocjena na polugodištu treba biti samo indikator, "prolazno vrijeme" koje govori o tome što je učenik radio u protekla tri i pol mjeseca. Međutim, mnogi - učenici, roditelji i školske uprave - "polugodišnjoj svjedodžbi" pristupaju kao službenom dokumentu čijem formiranju se mora pristupiti s jednakom ozbiljnošću kao i formiranju zaključne ocjene na kraju godine, što je potpuno pogrešno. Tako će stručne službe inzistirati na određenom broju ocjena "jer se ne može zaključiti na temelju samo jedne ocjene", ravnatelji će inzistirati na bilo kakvoj ocjeni "jer ne može učenik biti neocijenjen", a sve to zato jer ne shvaćaju da ocjena na polugodištu nema nikakvu formalnu vrijednost, dakle, još jednom, da je samo indikator koji govori o radu učenika u protekla tri i pol mjeseca i da se na kraju godine više uopće neće gledati. Kako bi se ovaj problem riješio trebalo bi djelovati prema školama od strane Ministarstva kako bi se objasnilo da za zaključivanje ocjena na polugodištu vrijede puno blaži uvjeti nego za zaključivanje na kraju godine. Na polugodištu se ocjenjuje s onim što se ima, a ako nema, ne treba izmišljati dodatne ocjene i dodatno ispitivati, nego to i **nastavniku** treba poslužiti kao korektiv kako bi znao na što možda malo više treba obratiti pažnju u drugom polugodištu.

3. Trošenje previše vremena na "ispravljanje" i zaključivanje ocjena na polugodištu - od čega nema velike praktične koristi - također je rezultat pogrešne percepcije da je ta ocjena nešto službeno i bitno. Treba ponoviti: jedini razlog zbog kojeg je ta ocjena bitna je povratna informacija učeniku (i roditeljima) o radu učenika u protekla tri i pol mjeseca. Kao prvo, "ispravljanje" te ocjene samo po sebi je potpuno besmisleno jer je riječ o indikatoru dosadašnjeg rada, a ne prognostičkoj vrijednosti koju učenik nosi sa sobom dalje u sljedeći stupanj školovanja. Kao drugo, sam pojam "ispravljanja" je u hrvatskom školstvu do te mjere degenerirao da je postao institucija sama za sebe, a sve kao rezultat percepcije da je ocjena, a ne znanje, konačni produkt školovanja. Drugim riječima, ako nastavnici gube vrijeme na dodatno ispitivanje i "ispravljanje" ocjena na kraju polugodišta, za to su

si sami krivi (odnosno krivi su ravnatelji i stručne službe koji ih na to prisiljavaju ako je o tome riječ) i prema njima treba djelovati kako bi se shvatilo, još jednom, da je ocjena na polugodištu samo indikator, oznaka koja govori dokle je učenik stigao u prvoj polovici školske godine i treba li i na koji način korigirati svoj rad.

Zaključak:

Svaki od problema koje nastavnici doživljavaju kao da su uzrokovani zaključivanjem ocjena na polugodištu su zapravo posljedica drugih nepravilnosti u sustavu i zapravo bi se njihovim otklanjanjem trebalo pozabaviti. Istovremeno, ukidanje samog zaključivanja bi ukinulo dobar korektiv koji učenike (i roditelje) jasno informira o dosadašnjim rezultatima. Veći broj ocjena u imeniku u hrvatskom sustavu vrijednosti jednostavno nije dovoljno jasna poruka poput jedne jasne i nedvosmislene brojke koja rezimira čitavo višemjesečno djelovanje.

Drugim riječima, "usmjerenost na znanje umjesto na ocjene" ne može podrazumijevati ukidanje ocjenjivanja. Ocjenjivanje je bitan korektivni mehanizam koji govori o napretku učenika i njihovoj usvojenosti gradiva. Ono oko čega je naš sustav krenuo u krivom smjeru jest: **kome je ocjena zapravo namijenjena**. Do sada je uvriježeno mišljenje bilo da "ocjena omogućava daljnje napredovanje", da se preko svjedodžbe gleda cjelokupna "vrijednost" učenika. Međutim, to je ono što valja promijeniti. **Ocjena, prije svega, treba biti informacija učeniku** (i njegovim roditeljima) o dosadašnjim postignućima i **mehanizam** pomoću kojega će učenik **korigirati svoj rad i ponašanje**, da bi na eventualnom završnom ispitu pokazao **znanje** i postigao rezultate koji bi za njega bili povoljni.

Ukidanjem centralno postavljene stepenice - ili, točnije, "odmorišta na stubištu", što polugodišnje zaključivanje predstavlja - gubi se veći dio važnosti te povratne informacije.